

Ο ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ*

ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ 1460—1530 ἢ 1534

Ἄλλὰ τὰ ἱστοριονομικὰ ταῦτα δεδομένα νομίζει ὁ Βέρτραμ, ὅτι διασαλεύει τὸ διάστημα μεταξὺ τῆς πτώσεως τῆς ΚΠόλεως καὶ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως τῆς Παλαιστίνης (1517), διότι πληροφοροῖται ὠρισμένων Ἑλλήνων συγγραφέων, τῶν γραψάντων κατὰ τὸν 19 αἰῶνα καὶ οἱ ὅποιοι ἀποδίδουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων πρὸ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως ὑπερέχοντα ἀραβικὸν χαρακτῆρα, δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀγνοηθῆ¹ λέγει, διότι ἀπηχεῖ κατ' αὐτόν, ἀποκρυσταλλωμένην παράδοσιν τῆς Ἀδελφότητος περὶ τῆς προτέρας ὑποστάσεως τοῦ Πατριαρχείου, εἶναι τρόπον τινὰ ὑπόλοιπον αὐτῆς. Δυστυχῶς οὔτε ἕρευνηθῆ κατὰ πόσον αἱ πληροφοροῖαι τῶν συγγραφέων τούτων εἶναι βάσιμοι, οὔτε ἐξητάσθη ὁποία κατάστασις ἐκράτησε πράγματι μετὰ τὴν πῶσιν τῆς ΚΠόλεως. Ὁ Ἰορδάνου Τιμόθεος ἀντιεῖπε μόνον, ὅτι αἱ πληροφοροῖαι τούτων εἶν' ἀντιγραφὴ τοῦ Π. Δοσιθέου ὅπερ κλίνει ν' ἀποδεχθῆ καὶ ὁ Βέρτραμ. Ἐντεῦθεν, παραπέμποντες εἰς τὴν πρότερον ἐρευνηθεῖσαν πραγματικότητα καὶ παραβολὴν τινὰ συνιστῶντες μεταξὺ τῶν περικοπῶν τὰς ὁποίας παραθέτει οὗτος καὶ τοῦ Δοσιθέου², δὲν κρίνομεν ἀσκοπον ν' ἀσχοληθῶμέν πως εὐρύτερον περὶ τῆς καταστάσεως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ΚΠόλεως.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς (1453) πράγματι ἐξέλιπε πᾶσα ὑποστήριξις τῆς προαγούσης τὸν Πατριάρχην βασιλείας καὶ ἔπαυσε πᾶσα ὄλική καὶ ἠθικὴ ἀγωγή τοῦ κράτους, ὁποία δὲ παρουσιάζεται ἡ κατάστασις τοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὴν συγκρότησιν ; Ὁ Δοσιθέος, ὁ ὁποῖος κρίνεται αὐθεντία σχετικῶς διότι εἶν' ἐγγύτατα τῶν πραγμάτων, λέγει τὰ ἐπόμενα : « Ἄφ' οὗ οἱ Ὀθωμανοὶ τῆς Κων/πόλεως ἐξουσίασαν καταφρονήθησαν οἱ Ρωμαῖοι τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ μόνον εἶχον παρηγορίαν τοὺς Ἰβηρας³ ἐπειδὴ οἱ Σουλτάνοι τῆς Αἰγύπτου ἦσαν Κερχέτοι, Ἀβασγοί, Ἰβηρες καὶ ἠδυνήθησαν εἶναι ὑποστηρικταὶ τῶν Προσκυνημάτων καὶ τῶν Μοναστηρίων... »³, Συναφῶς δὲ πρὸς ταῦτα καὶ ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου προσθέτει : « Ἐπει-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου σ. 335.

1. Bertram σ. 19.

2. Πρβλ. Δοσιθέου Α. σ. 2717 πρὸς Ἀνάλεκτα Γ', σ. 7. 8. 12. 38. 131 καὶ ἄλλαχοῦ.

3. Πρβλ. Δοσιθέου Β' σ. 1160.

δή, ὡς εἶπομεν, κατεφρονήθησαν οἱ Ρωμαῖοι καὶ «ἦσαν Ἄραβες Πατριάρχαι, οὗτοι δ' εἶν' μικροσφραπέις καὶ τοῖς ἰδίοις χαριζόμενοι» διὰ ταῦτα... ἀνεμίχθησαν οἱ συγγενεῖς των εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά¹. Τίθεται λοιπὸν καταφρόνησις τῶν Ἑλληνορθόδοξων Ρωμαίων, καὶ συνεπεία ταύτης ὑπαρξίς ἀράβων Πατριαρχῶν. Πῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν αὐτάς;

Ὁ Fabri, λατῖνος ὀδοιπόρος τῆς ἐποχῆς ταύτης (1480 μ.Χ.) περιγράφων λεπτομερῶς τὰ τῆς Ἀγίας Γῆς ἀποσιωπᾷ μὲν τὸ μετόχιον τῶν ἁγιοταφιτῶν παρὰ τὸν Πύργον τοῦ Δαυὶδ, ὅπερ σημαίνει, ὅτι δὲν εὔρεν αὐτὸ πλέον, ἀναφέρει δὲ τὸ Παλάτιον τοῦ Πατριάρχου τῶν Γραικῶν—τὸ Πατριαρχεῖον—«συγκρατοῦν ὀλίγους Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι μόλις ὑπάρχουν ἕνεκα τῆς μεγάλης πενίας καὶ (τὸ ὁποῖον) χρησιμεύει ὡς ξενὸν ὀλίγων Ἑλλήνων προσκνητῶν, ὁσάκις ἔρχονται τοιοῦτοι»². Παρομοίαν εἰκόνα δίδει καὶ περὶ τῶν λοιπῶν Μοναστηρίων. Ἐνῶ π. χ. ἀναφέρει, ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Προδρόμου παρὰ τὸν Ἰορδάνην, ἡ ὁποία πάντοτε περιεῖχε μόνον Ἑλληνας, στερεῖται μοναχῶν καὶ χρησιμεύει ὡς κατοικία ποιμένος Βεδουίνου καθὼς καὶ ἡ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίου στερεῖται τοιούτων, λέγει περὶ τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα, ὅτι περιέχει ἐλαχίστους μοναχοὺς Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι στεροῦνται στρωμνῆς καὶ καθημερινῆς τροφῆς ἐπαρκῶς τωσικῆς ὅπερ προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν του καὶ ἀναγκάζει νὰ σκεφθῆ, ὅτι οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ εἶναι πεπρωκισμένοι δι' ἄλλης σωματικῆς κατασκευῆς ἢ οἱ Εὐρωπαῖοι³. Ἀνὲν ἀρνεῖται ἄρα οὗτος τὴν παραμονὴν Ἑλλήνων μοναχῶν εἰς τινὰ Μοναστήρια, ὅπως θέλει ὑπαρξίν ἐν τῇ πόλει καὶ λαϊκῶν τοιούτων· διότι, λέγει: «οὗτοι ἔχουν ὑπερβολικὴν ὑπερηφάνειαν καὶ μισοῦν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης· διὰ τοῦτο παρέδωκαν ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα εἰς τοὺς Τούρκους»⁴. Ἰδίᾳ δὲν ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξίν Ἑλλήνων εἰς τὰ Προσκυνήματα, διότι εὐρίσκει αὐτοὺς ἐν Ἁγίῳ Τάφῳ, ἔνθα ὕπνῳ ἄλλως δ' Ἀντώνιος «ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου Τάφου», ὁ Ἰωακείμ κατόπιν Ἀλεξανδρείας καὶ Γερμανὸς εἶτα Πατριάρχης, ἐν Βηθλεὲμ κατέχοντας τὸν χορὸν καὶ ἀλλαχοῦ⁵. Ἡ καταφρόνησις κατὰ ταῦτα τῶν Ρωμαίων ἦτο μία ἐχθρικὴ στάσις τῶν Μαμελούκων συνεπεία τῆς ὁποίας πολλὰ μὲν Μοναστήρια κατεστράφησαν, πολλοὶ δὲ μοναχοὶ ἁγιοταφῖται κατεδιώχθησαν καὶ ἕνεκα τῆς ὁποίας πολλοὶ περιῆλθον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ Σινᾶ, ὅπου καὶ ἐξηκολούθησαν τὸ ἔργον, τῆς ἀντιγραφῆς ὡς ἐν Ἱερουσαλήμ⁶ ἢ εἰς τὰ Μοναστήρια τῶν Ἰβήρων, ἰδίᾳ τοῦ Σταυροῦ, ὅπου καὶ ἐπροστατεύοντο⁷.

1. Αὐτόθι Β. σ. 1189.

2. P. P. T. S. vol. XII σ. 395—6.

3. Αὐτόθ. σ. 108.

4. Αὐτόθ. σ. 386-7.

5. Αὐτόθ. vol. XIII σ. 434.

6. Πρβλ. Φωκυλίδου σ. 512-3.

7. Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων σ. 451.

Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι οὗτοι ἦσαν συνέχεια τῆς προτέρας συγκροτήσεως τοῦ Πατριαρχείου δὲν θ' ἀρνηθῆ τις πάντως, ἀλλ' ἀναφέρεται συγχρόνως διοικήσεις ἀράβων Πατριαρχῶν τονίζει ὁ Βέρτραμ. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι οὔτε ὁ Δοσίθεος ἡ πηγὴ πράγματι ὄλων τῶν ἀναφερόντων περὶ ὑπάρξεως ἀράβων Πατριαρχῶν, οὔτε ἄλλος τις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τοῦ 19 αἰῶνος μνημονεύει τινὰ τῶν τοιούτων. Ἀπλούστατα ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἔκφρασις «ἦσαν ἄραβες Πατριάρχαι» καὶ εἰς αὐτοὺς ἀποδίδεται τὸ ἀτύχημα, ὅτι κατώρθωσαν οἱ Λατῖνοι νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὰ Προσκυνήματα. Ἐκ τῶν ξένων ὁ Le Quien μόνον ἀνέγραψε δύο ὀνόματα, ταῦτα δὲ παρέλαβε καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων¹, ἐν ᾧ οὔτε εἰς τοὺς σωζομένους καταλόγους οὔτε εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἀδελφότητος συναντῶνται. Εἰς τὰ χειρόγραφα ὁμων τῆς Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης σώζεται ἀραβικὸν τι σύγγραμμα κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀποίου λέγεται, ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχοῦ Μάρκου τῷ 1505². Ὁ Κ. Παπαμιχαλόπουλος γράφας περὶ τῆς Μονῆς Σινᾶ μνημονεύει πράγματι, ὅτι περὶ τὸ 1505 ἀρχιεπίσκοπός τις Μάρκος, Σῦρος τὴν καταγωγὴν, ἐκλήθη διὰ τὴν μεγάλην του παιδείαν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Ἱεροσολύμων³. Ὡστε ὁ Δοσίθεος ἀπεικόνισέ τι πραγματικόν, ἀλλὰ συγχρόνως οὗτος λέγει : «Πατριάρχης μετὰ τὸν Ἀθανάσιον Δ' ἐξελέγη Γρηγόριος ἔτη 36, εἶτα Δωρόθεος ἔτη 43»⁴. τ. ε' δέχεται μόνον δύο Πατριάρχας μέχρι τοῦ Γερμανοῦ (1530) τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ θεωρουμένου ὡς ἐγκαινιάσαντος τὴν νέαν ἐποχὴν τῶν Ἑλλήνων. Νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι οὗτος ἀναφέρει μόνον τὴν διαδοχὴν τῶν Ῥωμαίων τῶν ἄλλοτε βασιλικῶν ἢ ὅτι εἶχέ τι ἄλλο ὑπ' ὄψει ; Κάτωθεν τοῦ ἀραβικοῦ χειρογράφου, τοῦ ἀνωτέρου μνημονευθέντος σώζεται ὑπογραφή τοῦ Μάρκου ἰδιόχειρος ἔχουσα οὕτω : «*Ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων Μάρκος*», ὁ δὲ Le Quien μνημονεύων τούτου ἀναφέρει «ἀρχιεπισκόπου Βηθλεὲμ καὶ Πατριάρχου τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ⁵. Γεννᾶται λοιπὸν πρῶτον ἡ ἀπορία, ἂν πράγματι οἱ διοικήσαντες ἐπίσκοποι ἦσαν καὶ Πατριάρχαι, ἢ δ' ἀπορία αὕτη δὲν εἶν' ἀνευ βάσεως.

Ὁ Fabri ἀναφέρει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου μένει κεκλεισμένη καὶ ὅτι τὴν κλεῖδα τῆς κρατεῖ φεῦξ Μαμελοῦκος, ὁ ὀποῖος ἀνοίγει μόνον, ὅταν τις πρόκηται νὰ ἐπισκεφθῆ αὐτήν⁶. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον ὑπῆρχεν ἀνωθεν αὐτοῦ καὶ ὅτι αὐτοῦ ἐτέλει τὴν λειτουργίαν ὁ Πατριάρχης, ἐφ' ὅσον ἡ θύρα τοῦ Ναοῦ μόνον μετὰ πληρωμὴν ἠνοίγετο. Τὴν πληροφορίαν ταύτην μάλιστα διαβλέπομεν καὶ εἰς τὰς εἰδήσεις τοῦ Ρώσου Ζωσιμᾶ (1420 μ. Χ.), ἔνθα

1. Πρβλ. Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων σ. 450.

2. Πρβλ. Κλεόπα Κοικυλίδου κατάλοιπα χειρογράφων τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης Ἱερουσαλήμ. 1903 σ. 77.

3. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, Ἡ μονὴ τοῦ ὄρους Σινᾶ. Ἀθήναι 1932. σ. 340.

4. Δοσιθέου Α. σ. 1189 πρβλ. καὶ 1129.

5. Πρβλ. Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων σ. 451.

λέγεται ὅτι ὁ Πατριάρχης κατὰ τὸ Πάσχα παραμένει κλεισμένος ἐν τῷ Ναῶ κατὰ τὰς κυβερνητικὰς τότε διατάξεις καὶ ὅτι ἀφ’ οὗ τελήσῃ τὴν λειτουργίαν μετὰ τὴν πρώτην Ἀνάστασιν ἐξέρχεται καὶ κλείεται ὁ Ναὸς πάλιν· «διότι ὁ Πατριάρχης τελεῖ τὴν λειτουργίαν εἰς ἄλλην Ἐκκλησίαν». ‘Ο Ἐφέσου Λανιήλ προσέτι ἀποσταλεῖς τότε εἰς Ἱεροσόλυμα ὁπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν συμφωνίαν εἰς σύγκλησιν συνόδου κατὰ τῶν Λατίνων καὶ γράψας ὁδοιορικών ἀναφέρει: «κύκλω τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως πρὸς δυσμὰς ἡλίου εἶναι τὰ πατριαρχικὰ κελία συγκεκολλημένα τούτῳ ἅπαντα διὰ θόλου καὶ καμαρῶν»¹. Αὕτῃ εἶνε ἡ μόνη πληροφορία του περὶ Πατριαρχείου χωρὶς ν’ ἀναφέρεται Πατριάρχης, ἢ ὅποια συμφωνεῖ, ὡς βλέπει τις, πρὸς τὴν τοῦ Fabri, ὅτι τὸ ἄλλοτε Παλάτιον τοῦ Πατριάρχου τῶν Γραικῶν χρησιμεύει ὡς ξενὸν μᾶλλον. Αἱ ἐνδείξεις αὐτὰι τοιοῦται ἀκόμη περισσότερο ἐκ τῶν ἀναφερομένων περὶ τῆς ξηρῆς Σέρβων καὶ Πατριαρχείου. Ἐνθυμούμεθα, ὅτι οἱ Σέρβοι εἶχον ἐνοικίασῃ τὴν μονὴν τῶν Ἀρχαγγέλων ἐγκρίσει Ἰωάννου τοῦ Βατάτζη πρὸς ἐγκατοίκησιν τῶν προσκυνητῶν των. Πληθυσθέντες νῦν ἐπήρθησαν καὶ δὲν ὑπήκουον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον «ὃ δ’ ἡγούμενος αὐτῶν (λέγεται) προσήρχετο κρατῶν βακτηρίαν, τὴν ὁποῖαν ἐκράτει ἄλλοτε ὁ Πατριάρχης.

Εἴμεθα λοιπὸν μᾶλλον ἐντὸς τῆς πραγματικότητος ἀποδεχόμενοι ὅτι οἱ ὀνομαζόμενοι Πατρίάρχαι δὲν ἦσαν πραγματικοὶ τοιοῦτοι. Ὅτι δὲ τοῦτο ἔχει οὕτως, ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ καθόλου τρόπος τῆς προτέρας ἐκλογῆς τῶν Πατριαρχῶν ὅπως καὶ ἡ ὅλη στάσις τοῦ Πατριαρχείου βραδύτερον.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι καθ’ ὅλην τὴν περίοδον, τὴν ὁποῖαν ἐξητάσαμεν, εἰς τρόπον ἐκράτησεν ἐκλογῆς ἢ προαγωγή τοῦ ὑποψηφίου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Κων/πόλεως. Ἦδη ἀναφέραμεν πῶς τῷ 1030 κατορθώθη νὰ περιληφθῇ αὕτη εἰς εἰδικὴν συνθήκην. Ἐκτοτε εἶναι συχναὶ αἱ μαρτυρίαι, ὅτι οἱ μνηστῆρες τοῦ θρόνου μεταβαίνουν εἰς Κων/πολιν. Σκοπὸς τῆς μεταβάσεως ταύτης ἦτο ἡ πρόβλησις. «Ὡσπερ ἔθος εἰς Βυζάντιον ἔπειτα ἀφίκετο (ὁ Λάζαρος), λέγει αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνός, *προβληθισόμενος καὶ παρὰ βασιλέως*»². Ὁ Μελέτιος λέγει, ὡς εἶδομεν, περὶ τοῦ Συμεῶν: «Πατριάρχης τῆς μὲν Ἀντιοχείας προυβλήθη ἐν ἔτει 1090 Ἰωάννης ὁ Ἑλληνας, τῶν δὲ Ἱεροσολύμων Συμεὼν ὁ Ἑλληνας»³ ἐξ ἀφορμῆς τῆς μεταβάσεώς του εἰς Κων/πολιν. Ὁ Le Quien μάλιστα παραθέτει καὶ δέκρετον τῆς προαγωγῆς τοῦ Δωροθέου (1382). «Ἡ ἅγια Τριάς διὰ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τῆς δοθείσης ἡμῖν προάγει τὸν ἀγιώτατον ἱεράρχην κύρ Δωροθέον εἰς Πατριάρχην Ἱεροσολύμων, ἀγίας Σιών, Συρίας, Ἀραβίας, πάσης Παλαιστίνης, τοῦ Ἰορδάνου καὶ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας. Τούτου

1. Καλλίστου Α. σ. 327.
2. Περβλ. αὐτόθι σ. 250.
3. Καντακουζηνοῦ Δ 91.
4. Μαζαράκη σ. 42 ὑπόσημ.

ἐνεκα δίδεται αὐτῷ (ἐπαναλαμβάνονται τὰ πρότερα τῆς δικαιοδοσίας του) τὸ παρὸν ἔγγραφο καὶ δέκρετον τοῦ κράτους μου».

Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται τὸ τῆς μεταβάσεως εἰς Κων/πολιν ἔθιμον ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ φαίνεται ὅτι ὑπόδειξις σπανίως προηγεῖτο· διότι, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς διευθετήσεως τῆς ἔριδος ὑπὸ τῶν πρεσβευτῶν τοῦ βασιλέως ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Βρουλλᾶ καὶ εἰς ὅλας τὰς ἔριδας μεταξύ τῶν διεκδικητῶν τοῦ θρόνου, δσάκις προύκειτο περὶ ὑποψηφιότητος τοπικῆ τῆς μόνον διεκδικήσεως ὑποδηλοῦται. Τὸ παράδειγμα ἰδίᾳ τῆς ἐκλογῆς Πατριάρχου ἐπὶ Σταυροφοριακῆς ἐποχῆς καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Σαλαχεδδὶν δὲν ἐνδεικνύει τὴν ἐντεῦθεν ὑπόδειξιν ὡς στάδιον ὑποχρεωτικόν. Ὡρισμένως μὲν ἀποκλείεται κατὰ τὰ δεδομένα τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν λαϊκὴ συμμετοχή· διότι καὶ αὐτὰ τὰ λεγόμενα ἐν τῷ Φιρμανίῳ τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ (1431) «οἱ ἀντίθετοι αὐτοῦ νὰ ἐκτελῶσιν τὰς διατάγας του» διότι ὁμοφώνως ἐξέλεξαν αὐτὸν καὶ ὑπετάγησαν εἰς αὐτὰς ἱερεῖς τε καὶ μοναχοί²» οὐδὲν ἄλλο σημαίνουν ἢ συμφωνίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐνταῦθα, μελῶν τοῦ Πατριαρχείου καθόλου πρὸς τὴν ἐκλογὴν προαχθέντος. Ἡ ἔκφρασις ἐξέλεξαν δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς πρᾶξις ἐκλογῆς κλήρου καὶ λαοῦ· διότι εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὰς ἐκλογὰς ἀπὸ τοῦ Ἀ' περιόπου αἰῶνος ἀπεκλείσθη. Ἐντεῦθεν ἄλλως τε καὶ ἐννοεῖται ἡ κατηγορία τοῦ Δοσιθέου, ὅτι οἱ ἀσκήσαντες διοικήσιν ἄραβες Ἐπίσκοποι ἐγένοντο αἰτία ἀναμίξεως τῶν λαϊκῶν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά³. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοπικὴ τῶν ἐνταῦθα κληρικῶν ὑπόδειξις δὲν παρίσταται ὡς στάδιον ἀπαραίτητον δυνατόν νὰ θέσῃ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν προαγωγὴν.

Πῶς ἐγένετο καὶ ἡ σπανία ὑπόδειξις ἐνίοτε δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς. Δυναμέθα μόνον ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὴν πληροφορίαν, ὅτι κατὰ παλαιωτάτην συνήθειαν ὁ προκομενέστερος τ. ἔ. ὁ συγκεντρῶν τὰ μᾶλλον διακεκριμένα προσόντα, ἐξελέγετο Καισαρείας, ἵνα κατόπιν ἐκλεγῇ Πατριάρχης, νὰ σκεφθῶμεν, ὅτι ὅπου συνέπιπτεν ὁμοφωνία προκειμένου περὶ τοιοῦτου προσώπου οὗτος καὶ ὑπεδεικνύετο εἰς τὴν βασιλικὴν ἔγκρισιν. Ὅτι δ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει διαφωνίας καὶ ἔριδες τῶν μελῶν τοῦ Πατριαρχείου ἦσαν φυσικαὶ δὲν ἀποκλείουν αἱ πληροφορίες. Οὕτως ἢ ἄλλως ἢ βασιλικὴ προαγωγὴ ἔμενε πάντοτε τὸ οὐσιαστικὸν σημεῖον καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς μεταβάσεώς του εἰς Κων/πολιν μόνον ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ βασιλέως πρέπει νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἐκρίνετο ἀναγκαῖα πολλάκις.

Μετὰ τὴν προαγωγὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐζητεῖτο τελικῶς ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Σουλτάνου. Εἰς τὰ διάφορα Φιρμάνια λέγεται ρητῶς, ὅτι ὁ (δεῖνα) παρουσίασε τὰ αὐτόγραφα τῶν παρελθόντων βασιλέων πρὸς ἔκδοσιν τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ Σουλτάνου. Αὐτόγραφα τῶν βασιλέων δὲν

1. Καλλίστου Α σ. 491.

2. Πρβλ. Δοσιθέου Α. σ. 1160.

3. Καραπιπέρη σ. 10. Ἀνάλεκτα Δ. 415—516.

νομιζομεν, ὅτι πρέπει νὰ νοηθῶσι μόνον τὰ διάφορα τῶν Σουλτάνων ἔγγραφα τῆς διαθήκης τοῦ Ὁμάρ Χαττάπ. Ἐπειδὴ ἐν τῷ Φιρμανίῳ τοῦ Πατριαρχοῦ Ἰωακείμ λέγεται «ὁ ἐκλεκτὸς τῶν βασιλέων καὶ τῶν Σουλτάνων», εἰς δὲ τὸ γράμμα τοῦ Ἰβν Νάσερ πρὸς τὸν Κατακουζηνὸν διακρίνονται οἱ Σουλτάνοι ἀπὸ τῶν Βασιλέων, ἀναγνωρίζομεν ὡς κανονικὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῆς ὀνομασίας «αὐτό-γραφα» ὑπὸ τοῦ Πατριαρχοῦ Γερμανοῦ, τ. ἔ. ὅτι καὶ τὸ δέκρειον τοῦ βασιλέως ἦτο ἀναγκαῖον διὰ τὸν Σουλτάνον. Οὕτω τοῦλάχιστον ἀνεπληροῦτο ἡ προσωπικὴ τοῦ βασιλέως πιστοποιήσις, ἡ ὁποία ἐκανονίσθη διὰ τῆς εἰδικῆς συνθήκης τοῦ ΙΑ αἰῶνος μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων.

Καθορίζοντες λοιπὸν τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐκλογῆς λέγομεν. Μετὰ τὴν οὕτως ἢ ἄλλως ὑπόδειξιν τινος ἢ ὁποία καὶ δὲν ἐδέσμευε τὴν ἐκλογὴν, ἐγίνετο προαγωγή του (πρόβλησις) ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου εἴτα δ' ἀναγνώρισις ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱερ/λύμων εἶναι πλήρης γεγονότων, κατὰ τὰ ὁποῖα σημασίαν κυρίως εἶχεν ἡ τοιαύτη προαγωγή τοῦ βασιλέως, ἐν ᾧ τὸ δικαίωμα τῆς κρατουσῆς κυβερνήσεως περιορίζετο κατὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀπλὴν ἀναγνώρισιν τοῦ προαχθέντος, δυνάμει τῶν αὐτογράφων τῶν Σουλτάνων καὶ τοῦ δεκρέτου τοῦ Κων/πόλεως ὡς πιστοποιητικοῦ τοῦ ἐκλεγέντος. Ἀπλοῦν ἔθιμον ἦτο ἡ μετάβασις τοῦ ὑποψηφίου εἰς Κων/πολιν τὸ ὁποῖον καθίστατο περιττὸν ἂν ἀντιπρόσωποι τοῦ βασιλέως ἐτύγγανε νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἱερ/λυμα ἢ ἂν ὁ ὑποψήφιος ἐστέλλετο ἔξωθεν.

Τούτου νῦν τιθεμένου, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχε βασιλεὺς, πῶς ἦτο δυνατὴ κανονικὴ ἐκλογή κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς; Ὑπάρχουν δὲ δύο γεγονότα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει ν' ἀγνοηθῶσιν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ. Ὁ ἄσκων τὴν πατριαρχικὴν διοίκησιν ἐξέλεγε μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κων/πόλεως τὸν διάδοχόν του¹. Ὅσον δήποτε καὶ ἂν ἐξαίρηται τοῦτο καὶ ζητεῖται νὰ τεθῇ εἰς τὰ ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας ταύτης οὔτε νόμιμον ἦτο ἢ κανονικῶς σύμφωνον πρὸς τὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καθόλου, οὔτε ἐκρίθη οὕτως, ὡς ἐκ τῆς πράξεως τοῦ Πατριαρχοῦ Γερμανοῦ πεῖθεται τις. Ἐπειτα μετὰ τὸν Σωφρόνιον (1518—1540) ἡ ἐκλογή τοῦ Παΐσιου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ κέντρου καὶ τῶν λογάδων, ἡ δὲ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀνεγνώρισε τὴν ἐκλογὴν ὡς συμφωνοτέραν πρὸς τὰ παλαιὰ ἔθιμα καὶ ἀπεδέχθη τὸν τρόπον τοῦτον ἔκτοτε².

Ἡ ἀμφιβολία λοιπὸν πρῶτον ἂν ἦσαν οὗτοι καὶ Πατριαρχαὶ καθίσταται σχεδὸν βεβαιότης. Ἄν δ' ἐρωτηθῇ παρὰ ταῦτα διατὶ τούτους ὀνομάζει ὁ Λοσιθέος Πατριαρχας φρονοῦμεν, ὅτι δέον ν' ἀπαντήσωμεν : κατ' ἐφαρμογὴν τῆς γνώμης του κατὰ τὴν ὁποίαν «συγκεχυμένως λέγουσι Πατριαρχας (τὰ ἀραβικὰ διπλώματα) τοὺς κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ ἡγουμένους καὶ τοποτηρητὰς ἢ τοὺς προεδρικῶς διοικήσαντας

1. Ἐκκλησία Ἱερ/λύμων σ. 479.

2. Λοσιθέου Β. σ. 1190-91.

τὴν Ἐκκλησίαν»¹. Δεύτερον ὁμως ἔρχεται νὰ ἐρωτηθῆ: ἐφ' ὅσον ὁ Μάρκος ἐκλήθη ἔξωθεν καὶ ἐφ' ὅσον αἱ καθόλου πληροφορίες δὲν ἀναφέρουν πληθωρικὴν ὑπαρξιν Σύρων τὴ συνάγεται καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεώς των; Ἡ ὅλη ψυχολογία τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τοῦ ὀπλοστασίου, καὶ ἡ ἀπηχοῦσα τὸ γεγονὸς παράδοσις τῆς Ἀδελφότητος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Δοσιθέου, ὅτι συνεπεία τῆς καταφρονήσεως τῶν Ῥωμαίων οἱ διοικήσαντες ἦσαν ἄραβες ἐνδεικνύει, ὅτι οὗτοι ἦσαν μέλη τοῦ Πατριαρχείου πρότερον προαχθέντα μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλ' οὐχὶ πολλὰ, ἢ ὅτι προσέδωκαν χαρακτῆρα ἢ ὅτι ἡ ἀνοδὸς των εἰς τὴν διοίκησιν ἦτο συνέχεια τῆς προτέρας ἀνόδου ἀράβων Πατριαρχῶν. Πῶς ἐγένετο τοιαύτη πράξις ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομεν, ὅτι δ' ἐπεκράτησέ τι ἀνώμαλον συνεπεία τῆς τότε ἀνωμαλίας τῶν καιρῶν θεωροῦμεν γενικῶς ἀπηχοῦμενον. Τὸ πρᾶγμα ἐνδείκνυται καὶ ἐν τῇ ἀποπεύρᾳ τοῦ Γερμανοῦ Πατριαρχοῦ, ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν ἐκλογὴν εἰς κανονικὴν βᾶσιν.

(Συνεχίζεται)

Μ. Κ. ΚΑΡΑΠΙΠΕΡΗΣ

1. Περὶ Ἁνάλεκτα Α. σ. 237—8.